

Christian Krohg

AV

FREDE CASTBERG

(Tale på Høytidsdagen 26de februar 1962)

Den 10. november 1828 døde overrettsassessor, tidligere statsråd Christian Krohg. Han var bare 51 år gammel, og dødsfallet kom som lyn fra klar himmel. Det er ikke for meget sagt at Christian Krohgs død vakte landesorg. En skildring av hans gravferd finner vi i *L. Mariboë's* Blad «Patrouillen». Der heter det bl. a.:

«Neppe frembrød Solen gjennom den kolde Vintersky, da otte Kanonskud fra en i Christiania hjemmehørende Brig forkyndte, at det var Dagen paa hvilken Statsborgeren Christian Krohgs jordiske Støv skulde stedes til Hvile. De sørgende Flag viste sig strax fra alle Mastre paa Havnen.

Om Formiddagen ophørte de sædvanlige Sysler, Embedsmænd, høie og lave, Borgere af alle Klasser og Odelsmænd fra Akers og Askers Sogne samledes i Nærheden av Lighuset, for at ledsage den saa høit agtede Medborger til Hvilestedet. Fra Sørgehuset vare den Norske Regjerings Medlemmer indbudne.

Samtlige Bureaucher og Fuldmægtige i Regjeringsdepartementene vare de første, som havde udbedet sig at maatte bære Kisten ud af Lighuset, og dog vare allerede ti Aar henrundne siden Krohg havde ophørt at være Statsraad, og saaledes en af deres Foresatte. Studenterne afløste dem.»

Godt og vel en måned senere ble det holdt en sørgehøytid av Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem. Christian Krohg hadde vært selskapets præsens siden 1820. Presten *Schulz* holdt en lang tale, i datidens mest blomstrende geistlige retoriske stil. — 5 år senere — den 17. mai 1833 — talte Henrik *Wergeland* ved avsløringen av monumentet over Christian Krohg. Det var det første monument som var reist over en avdød i det frie Norge etter 1814.

Hvem var han så, denne mann, ved hvis bære hele det norske folk sørget? I dag står jo navnet Christian Krohg hos de fleste norske mennesker ikke for denne jurist og politiker fra forrige århundres begynnelse, men for hans sønnesønn, den store kunstner. Den gang betegnet imidlertid navnet Christian Krohg den mann som alle norske mennesker kjente som den djerpe talsmann for Norges rett og frihet i en skjebnестund i folkets liv.

Christian Krohg var født i 1777 på fedregården Nitteberg i Gjerdrum. Faren var offiser og farbroren generalveimester, med bolig på eiendommen Munkvold utenfor Trondhjem. Der levde den unge Christian Krohg i mange av barndomsårene. Og denne eiendom ble hans egen og var hans kjæreste oppholdssted da han var en moden mann. Under siste årenes skolegang bodde han imidlertid på Kongsberg, hvor to av hans klassekamerater — likesom han selv — siden skulle bli medlemmer av den norske regjering. Begge, både Paul Christian *Holst* og Jørgen Herman *Vogt* — har etterlatt seg opptegetninger, hvor de ganske kort omtaler sin skolekamerat Christian Krohg. Holst nevner særlig hans svakhet og hans forsakthet. Vogt karakteriserer ham som «skolens ypperste disippel».

I 1794 ble Christian Krohg student og 3 år etter tok han sin juridiske embetsksamen ved universitetet i Kjøbenhavn. 3 år deretter igjen — altså i år 1800 — ble han adjunkt ved det juridiske fakultet. Det må ha vært knyttet særdeles store forventninger til ham. Han seiret ved denne anledning i konkurranse med ingen ringere enn Anders Sandøe *Ørsted*. I 1803 ble han — 26 år gammel — professor i rettsvitenskap eller «lovkyndighed» som det het den gang.

Man skulle tro at allting lå til rette for en lysende akademisk løpebane. Det ble da heller ikke lite han kom til å utrette i de få årene han satt som universitetslærer i Kjøbenhavn. Han var samtidig lærer i folkerett ved Søkadetakademiet. Og alt i 1803 sender han ut et lite skrift som han kaller «Forsøg til en Ledetraad ved Forelæsninger over Folkeretten». Det er en bok som i høy grad er preget av den rådende tankegang i samtidens rettsvitenskap: Folkeretten bygges opp på rent naturrettslig grunnlag, som et utslag av evige rettsprinsipper. En karakteristisk formulering av en av de naturrettslige grunnsetninger gir han f. eks. i bokens § 14, hvor det heter:

«Mellem Stater finder retlig Lighed Sted, eller: En Nation kan, efter Folkerettens Udsagn, ikke have andre eller større Rettigheder, end de øvrige Nationer, under samme Forudsætninger eller Betingelser, vilde have. — Overlegenhed i Magt, større Cultur, Oplysning eller Forædling, give, i og for sig selv betragtede, ingenlunde den Nation, der besidder disse Egenskaber, større Rettigheder.»

Statenes rettslige likhet er her klart formulert som et juridisk postulat, på naturrettslig grunnlag. Også de enkelte menneskers krav på respekt for sitt menneskeverd formulerer han, i en annen sammenheng, som et naturrettslig postulat.

Jeg nevner disse steder fra Krohgs fremstilling i Folke-Retten for å vise dens tradisjonelle grunnlag i naturrettslige teorier. Men boken er jo fremkommet på et tidspunkt, da man allerede befinner seg i brytningen mellom det 18. århundres naturrettslige tankegang og den nye tids konsentrasjon om de faktisk etterlevede normer i samfunnet. Også dette er i høy grad med i Krohgs bok. Han går meget nøye inn på de gjeldende traktater, særlig slike som er av betydning for marinens virksomhet. Og han gir tallrike henvisninger til samtidens juridiske litteratur.

Dette ble det eneste systematiske arbeide Christian Krohg kom til å fremlegge. Han utga ganske visst i årene 1803 og 1804 et lite tidsskrift, «Juridisk Arkiv», som siden ble overtatt av Anders Sandøe Ørsted. Og her offentliggjorde han et par inngående anmeldelser av utenlandske juridiske arbeider. Men man får et sterkt inntrykk av at Christian Krohg selv har mistvilet om sine egne evner til vitenskapelig virksomhet. Alt i 1804 forlater han universitetet og blir assessor i Trondhjems Stiftsoverrett. Da det nye norske universitet var opprettet i Christiania i 1811, fikk han — året etter — et tilbud om å bli professor der. Han av slo i en skrivelse av 8. desember 1812 hvor han fremholder at «han i de 8 Aar, siden han havde forladt Kjøbenhavn, ikke havde havt Løjlighed til at gjøre sig bekjendt med Videnskabens Fremskridt, undtagen hvad umiddelbart angikk den Danske Ret». Ved en annen anledning har han i et brev til en av sine venner uttalt: «Jeg maa tilstaae, at Mistillid til egne Evner altid har ledsaget mig.» Da Norge hadde vunnet sin frihet ved grunnlovverket på Eidsvold, ble han ganske visst uten videre utnevnt til professor ved det juridiske fakultet ved kgl. resolusjon av 1. juni 1814. Man han av slo igjen.

Det ble da ikke i vitenskapen, men som embetsmann og politiker han skulle komme til å gjøre sin største innsats. Tallrike var de verv som han påtok seg i Trondhjem og Trøndelag. Det var i Trondhjem han ville være, på det kjære Munkvold. Da *Falsen* sluttet som generalprokurør, ville kongen gjerne ha Krohg til å overta dette særdeles utsatte og upopulære embete. Generalprokurøren var jo som en slags sivilombuds mann, — men ikke for stortinget, derimot for kongen. Det sier seg selv at Christian Krohg sa nei til å overta dette verv. Derimot søkte han senere et annet embete. Han ville gjerne bli justitiarius i stiftsoverretten i Trondhjem. Dette embete fikk han ikke. Det har sammenheng med den sørgelige sak som til syvende og sist ble hans skjebne og som jeg siden skal komme inn på: hans mislykte arbeide med å realisere grunnlovens bud om en norsk lovkodifisering.

En mann av Christian Krohgs støpning måtte på mange måter være i høy grad egnet til å vekke sine medborgeres tillit. Han var ansett for å være en lysende begavelse. Det er ingen tvil om at han var en kyndig mann og et særdeles klart hode. Han var også vennsæl, og hans hederlighet var uangripelig. En følge av at han hadde alle disse egenskaper, ble at det i høy grad ble trukket veksler på hans arbeidskraft og dyktighet. Alt i november 1814 ble han utnevnt til statsråd i Stockholm. Det var imidlertid en stilling han i høy grad vantrivdes i. Han ba om avskjed allerede i januar 1816. Men han fikk ikke avskjed før den 10. oktober 1818, — det var hårde villkår å være statsråd i de dager. Man kunne ikke si farvel og gå, på dagen.

Allerede på det overordentlige storting i 1814 møtte Christian Krohg som første representant fra Søndre Trondhjems Amt. Siden var han medlem av de ordentlige

storting i 1821, 1824 og 1827. Han møtte også på det overordentlige storting i 1822. Hans deltagelse i disse storting var til sine tider meget krevende. Han var først president i lagtinget og måtte i denne egenskap presidere under riksrettsaken mot statsråd *Fasting* i 1821. Siden — i 1814 og 1827 — var han stortingspresident. Han satt også stadig i en rekke komitéer. Det var jo den gang — som nå — at en stor og viktig del av arbeidet på stortinget foregår i komitéene, — uten enhver publisitet. Og til dette arbeide måtte en mann med Krohgs egenskaper selvsagt bli i høy grad beslaglagt.

På stortinget i 1824 var det han kom til å gjøre den store gjerning som skulle gi ham en sån hedersplass i det unge Norges historie. Situasjonen var våren 1814 den at stortinget stod overfor behandlingen av *Carl Johans* grunnlovsforslag, som var fremsatt på stortinget i 1821. Disse grunnlovsforslag gikk først og fremst ut på å styrke kongens stilling overfor stortinget. Jeg gjengir hovedinnholdet etter det korte, greie resymé som Wilhelm *Keilhau* har gitt i sin fremstilling av Norges historie i denne tid: «For det første ble det foreslått å endre § 79, slik at kongen med sitt «veto» skulde kunne stanse enhver lovbeslutning. Dessuten ble det gamle forslag fra 1814 om kongelig veto mot Stortingets naturalisasjon av utlendinger tatt opp påny. For det annet skulde Stortinget kunne samles utenfor Christiania, Kongen skulde ha rett til å utnevne presidentene, og når samlingen hadde varet i tre måneder, skulde han kunne oppløse Stortinget og utskrive nye valg. For det tredje blev regelen om at de fleste embedsmenn skulde være uavsettelige, forslått endret dithen at uavsetteligheten bare skulde gjelde dommere. For det fjerde skulde flere høye embedsmenn bli selvskevne medlemmer av Riksretten. For det femte skulde Kongen ha rett til å innstifte en ny adel ved å meddele «fortjente statsborgere adelig, friherrelig eller grevelig verdighet», og denne verdighet skulde være arvelig til eldste sønn i rett nedstigende linje.»

Samtidig forelå det også en rekke grunnlovsforslag fra Christian Magnus *Falsen*. Også de gikk ut på å styrke kongemakten overfor stortinget og gjøre stortinget mindre demokratisk enn etter de gjeldende stemmerettsregler.

Kongens forslag var selvsagt de viktigste. Og det ble øvet et sterkt press fra kongens side for å fa stortinget til å vedta hans forslag. I 1821 hadde kongen som bekjent holdt sin såkalte «lystleir» på Etterstad, ikke minst for å skremme stortinget. Og i 1824 ga han på mange måter å forstå at det ville være en betenkelig sak for Norge om stortinget forkastet hans forslag. Han antydte til og med at stormaktene kunne tenkes å ville gripe inn, hvis ikke kongen fikk sitt absolutte veto.

Den 17. mai 1824 — dagen var neppe valgt helt uten hensikt — ble konstitusjonskomitéens innstillinger om alle disse grunnlovsforslag avgitt. Det var Krohg som var komitéens formann og det var han som hadde ført innstillingene i pennen. Ut fra en omhyggelig argumentasjon ble alle forslag foreslått forkastet. Og dette ble også Stortingets enstemmige beslutning.

Utad stod Christian Krohg som føreren i denne kamp mot kongen, til vern om grunnlovens prinsipper. Men man vet, av de erindringer som siden er utgitt av hans samtidige, at det nok ikke var Christian Krohg som var den sterke mann. Det var andre og mere djerne personligheter enn han som først og fremst stod bak den politikk som nå ble ført. Både P. C. Holst og Jørgen Herman Vogt forteller at *Sverdrup* og grev *Wedel* hadde stått bak den steile politikk til vern om grunnloven. Men utad var det Krohg som stod som stortingets talsmann. Det er nok riktig som Ernst *Sars* uttrykker det: Krohg nådde etter dette «popularitetens øverste tind».

Men hva som på det tidspunkt var lite kjent utenfor stortingets enemerker, var at Krohgs befatning med en annen stor, nasjonal sak tegnet til å bli en sørgelig skuffelse.

Det gjaldt hans arbeide med utformningen av en ny, norsk lovbok.

Riksforsamlingen på Eidsvold hadde vedtatt en bestemmelse i grunnlovens § 94, hvis 1ste punktum lød:

«En nye almindelig civil og criminel Lovbog skal foranstaltes udgivet paa første, eller om dette ikke er mueligt, paa andet ordentlige Storthing.»

Dette påbud om en samlet kodifikasjon, som skulle komme i stand i løpet av et par år, vitner om en merkelig optimisme og — man får vel si — naivitet hos Riksforsamlingens medlemmer. Ennå den dag i dag er det ikke brakt i stand en slik «almindelig civil og criminel Lovbog», som Riksforsamlingen ga påbud om. Det ble imidlertid opprettet en lovkomité og Krohg ble siden komitéens formann.

I et møte av komitéen den 12. juli 1814 påtok Krohg seg selv å utarbeide et utkast til kriminallov og kriminell prosesslov. Siden ble dette spesielle verv utvidet til å omfatte også politilovgivning og lovgivningen om politiprosessen. Mange omstendigheter kom alt fra første stund av til å legge hindringer i veien for Krohgs arbeide. Komitéens medlemmer skiftet. Krohg kom — meget mot sin vilje — til å bli sittende som medlem av regjeringen helt til oktober 1818. På det tidspunkt hadde han ennå ikke fått istandbrakt noe brukbart utkast. Det ble da ordnet slik at han skulle få frist til utgangen av juli 1820 med å fremkomme med det lovede utkast. Han arbeidet på spreng. Men han klager gang på gang i årene som kommer over sin vaklende helbred og over de forskjellige vanskeligheter han har møtt. De kommende år, helt til hans død i 1828, er preget av stadig nye frister, nye utsettelse og for oppdragsgiverne stadig mere irriterende misligholdelser fra Krohgs side. I 1826 er man kommet dit at han gang på gang lover å legge frem sitt utkast og til og med får utsettelse fra dag til dag. Stadig er situasjonen den at han lar forstå at hans utkast straks vil være ferdig, og stadig kommer det intet fra hans hånd. På stortinget i 1827 ble kritikken høylydt. Særlig var grev *Wedel* temmelig skarp, da saken ble behandlet i et lukket stortingsmøte det år. Men Christian Krohgs posisjon var allikevel slik at stortinget i det lengste

kviet seg ved å treffe noen avgjørende forføyninger. Alle var imidlertid på det rene med at slik kunne det i lengden ikke gå. Og Justisdepartementet under Jørgen Herman Vogt avga så den 1. oktober 1828 en innstilling til regjeringen om at det nå ikke var noen annen utvei enn å overgi arbeidet med utarbeidelsen av straffelovgivningen o. s. v. til en komité, hvor Krohg ikke skulle være medlem. Krohg skulle derimot avgi alt sitt materiale til den nye komité. To dager senere ble denne innstilling godtatt av regjeringen. Men før den var behandlet i statsråd hos kongen i Stockholm, inntraff Christian Krohgs tragiske død.

Både samtid og ettertid har vært meget opptatt av spørsmålet om Christian Krohg tok sitt eget liv. Det er det ingen som kan si med sikkerhet. Og det vil kanskje aldri bli oppklart. Det som imidlertid alle har vært på det rene med den gang og siden, er at hele tragedien med hans nederlag i arbeidet med lovkodifikasjonen, virket uhyre deprimerende på ham og under alle omstendigheter svekket ham, reduserte hans livsvilje, og at den stilling regjeringen til slutt hadde funnet å måtte innta, var en fryktelig udmykelse for ham.

Det man fant etter hans død, var ikke noe utkast, overhodet ingen juridiske setninger redigert som lovbestemmelser. Derimot var det massevis av opptegnelser, delvis i vanskelig tilgjengelig form. Det ble til liten eller ingen nytte for lovkomitéen i dens videre arbeide.

Har han ødelagt de utkast han måtte ha laget? Har han ikke orket å utsette sitt arbeide for de fagkyndiges kritikk? Eller har han simpelthen ikke maktet å utforme sine tanker i form av en lov? Det er også en gåte som kanskje aldri vil bli oppklart.

Man kan vel si det slik at Christian Krohg bukket under for sin egen mangel på selvtillit, sin frykt for kritikk og også sin mangel på legemlig motstandskraft. Han hadde også en trang til å gjøre sitt arbeide fullkomment, en «perfeksjonisme», som i og for seg kunne virke som en avgjørende hemning. Dertil ble det vel etter hvert så at hans eget renommé kom til å virke som en tung byrde for ham selv, i hans eget arbeide. Christian Magnus *Falsen* uttrykker i et brev til *Christie* i januar 1825 sin skepsis overfor Krohgs lovarbeide, «hvilket jeg tvivler paa at han nogensinde bliver færdig med, medmindre Regjeringen ved diplomatiske Underhandlinger kan bringe det dertil at det over hele Verden forbydes at udgive noget Skrift ang. slige Materier, saalænge han dermed er beskæftiget; thi enhver ny Theorie blæser alt hvad han har gjort overende som et Korthuus.» Vennlige ord er jo dette ikke. Men det kan være riktig det at Krohg, hver gang han oppdaget noe nytt på den strafferettslige teoris eller praksis's område i noe land, nødvendigvis måtte sette seg inn i det, gjøre notater om det og dermed ytterligere forsinke løsningen av den kjempooppgave han hadde påtatt seg.

Og allikevel. Hans fine, kloke og vennsæle personlighet har levet videre i det unge Norges historie. Hans innsats i 1824 var — hva man enn kan si om

andres større djervhet og mot — en fremragende bedrift i kampen for å verne grunnloven av 1814.

Henrik *Wergeland* utfoldet sin brusende veltalenhet ved avsløringen av Krohg-støtten den 17. mai 1833. Han priser i sin tale Christian Krohgs æresminne som «vidnende om en norsk Almeenviljes kraftige Tilvær, som et Selvstendigheds-mærke, som en Støtte under Forfatningen, et Minde om dens Opretholdelse og Folkets Hengivenhed til den, som et Foreningspunct for Fædrenelandssindet, som mindende igjennem Tiderne om Norges bedste Borger, som opflammende til at efterligne ham — som altsaa fortsættende hans Daad for Fædrelandets Hæder og Held», — «saaledes er det, at hiin fromme Tro bliver Sandhed: at den Forevigele anskuer dette Minde med Fryd, at det er indtaget som en Prydelse i hans Himmel.»

Christian Krohgs gjerning og personlighet er preget av den begeistring for friheten og den kjærlighet til fedrelandet som vi møter så mange rørende utslag av i det unge Norge.

Friheten og fedrelandet, — det var disse verdier som ble retningsgivende for hans virksomhet i det offentlige liv. Og for disse verdier ble hans navn det lysende symbol i et viktig tidsavsnitt i vår historie.

LITTERATUR:

- AUBERT, LUDVIG MARIBOE BENJAMIN: De norske Retskilder og deres Anvendelse. D. 1. Chra 1877.
— Historiske Oplysninger om Det juridiske Fakultet ved det Norske Fredriks Universitet. — Ugeblad for Lovkyndighed, Statistik og Statsøkonomi. Aarg. 10 (Chra 1870), s. 121–27, 185–95.
- Breve fra Danske og Norske, især i Tiden nærmest efter Adskillelsen. Udg. af L. DAÆ. Kbh 1876..
- HALVORSEN, J. B.: Norsk Forfatter-Lexikon 1814–1880. B. 3 (Kra 1892), s. 386–89.
- HOLST, PAUL CHRISTIAN: Efterladte Optegnelser om sit Liv og sin Samtid. Chra 1876.
- KOHT, HALVDAN: Christian Krohg. — Norsk biografisk leksikon. B. 8. (Oslo 1938), s. 59–63.
- KROHG, CHRISTIAN: Einige Vorschläge den Krieg menschenschonender, die Stromergieszungen, und die Quelle möglichst zu hindern, von D. E. G. Röszig. [Bokmelding]. — Juridisk Arkiv. No 5 (Kbh. 1805), s. 237–48.
- Forsøg til en Ledetraad ved Forelæsninger over Folke-Retten Kbh. 1803.
- Grundsætninger og Regler, som formeentligen blive at følge ved Udarbeidelsen af den nye almindelige Criminallov. Indleveret til den norske Lovcommittee i December 1814. Meddeelt af Morgenstjerne. — Juridiske Samlinger. IV (Chra 1830), H.2., s. 1–40.
- Traité de legislation civile et penale, par Jeremie Bentham. [Bokmelding.] — Juridisk Arkiv No 5. (Kbh. 1805), s. 186–236.
- KROHG, HARALD: Nogle biografiske Skitser, samlede og nedskrevne som Bilage til Familien Krohgs Stamtavle. Trondhjem 1876.
- KROHG, OTTO THEODOR: Den Krohgske Familjes Stamtavle, Trondhjem 1875.
- LINDSTØL, TALLAK: Stortinget og statsraadet 1814–1914. B. 1. D. 1. (Kra 1914), s. 514–16.

- LAACHE, ROLV: Om Christian Krohg og lovkomiteen av 1814. Bidrag til Norges historie i Carl Johans regjeringstid. — Historisk tidsskrift. B. 31 (Oslo 1939), s. 399–444, 489–532.
- Norges historie fremstillet for det norske Folk. B. 6. D. 1.: Tidsrummet 1814–1884. Afd. 1. Af J. E. SÆRS. Kra 1913.
- Det norske folks liv og historie gjennom tidene. B. 8. Tidsrummet 1814 til omkring 1840. Av WILHELM KEILHAU. Oslo 1929.
- Om Udarbeidelsen af en nye Criminal- og Politie-Lovgivning. — Departements-Tidende Aarg. 1 (Chra 1829), s. 81–90, 105–15, 128–34.
- PAVELS, CLAUS: Biografi og Dagbøger. Udg. i Udrag af C. P. Riis. Bergen 1864.
- REFSUM, HELGE: Gjerdrumsokning — Statsråd Christian Krohg og Romerike. — Festskrift til Asbjørn Dørums Gard, utgitt av Romerike Historielag (1957).
- SCHULTZ, NIELS STOCKFLETH: Sørgetale holden i det Kongelige Norske Videnskabers-Selskab den 22de December 1828 om dets afdøde Præses, Statsraad og Commandeur af Nordstjerneordenen Christian Krohg. Tilligemed de i samme Anledning forfattede Cantater. — Det Kgl. norske Videnskabers-Selskabs Skrifter i det 19de Aarhundrede. B. 3. (Trondhjem 1829–43), s. 1–24.
- Storthings Forhandlinger i Aaret 1824. D. 2. Chra 1825.
- VOGT, JØRGEN HERMAN: Optegnelser om sit Liv og sin Embedsvirksomhed 1784–1846. Chra 1871.
- WERGELAND, HENRIK: Samlede Skrifter. Udg. af H. Lassen. B. 7. Chra 1853.
- ØSTVEDT, EINAR: Christian Magnus Falsen. Linjen i hans politikk. Oslo 1945.